

Zitierhinweis

Spáčilová, Libuše: review of: Lenka Vaňková, Medizinische Texte aus böhmischen und mährischen Archiven und Bibliotheken (14.–16. Jahrhundert), Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2014, in: Český časopis historický, 2016, 1, p. 231-233, DOI: 10.15463/rec.608130811

český časopis historický

copyright

Dieser Beitrag kann vom Nutzer zu eigenen nicht-kommerziellen Zwecken heruntergeladen und/oder ausgedruckt werden. Darüber hinausgehende Nutzungen sind ohne weitere Genehmigung der Rechteinhaber nur im Rahmen der gesetzlichen Schrankenbestimmungen (§§ 44a-63a UrhG) zulässig.



Antoni BARCIAK –
Karel MÜLLER a kol.

***Regesty dokumentów przechowywanych
na Górnym Śląsku. Tom II (1401–1450)
/ Regesty listin uložených v Horním
Slezsku. Svazek II (1401–1450)***

Opava–Opole–Katowice, Zemský archiv
v Opavě – Archiwum Państwowe w Opolu
– Archiwum Państwowe w Katowicach
2011, 346 s., ISBN 978-80-86388-88-5,
978-83-904142-4-9; 978-83-925863-3-3.

Druhý díl edice *Regesty listin uložených
v Horním Slezsku* zpřístupňuje 629 doku-
mentů z první poloviny 15. století. Chro-
nologicky navazuje na předcházející sva-
zek publikovaný roku 2004, v němž bylo
zpracováno období do roku 1400. Záběr
obou dosud publikovaných dílů je přitom
širší, než naznačuje zvolený název. Editoři
nepodchytili pouze písemnosti, které jsou
uchovávané v hornoslezských archivech
a muzeích, ale zpracovali též prameny, tý-
kající se Horního Slezska a Opavska (mj.
uložených v Opavě, Ostravě, Bruntále,
Frýdku-Místku, Jeseníku, Karvině a Novém
Jičíně). Z polské strany pak byly v souladu
s titulem do edice zahrnuty i listiny pochá-
zející z Dolního Slezska, především fondy
měst Namyslov a Břeh, jež jsou uloženy ve
Státním archivu v Opoli.

Při zpracování regestů editoři navázali na
schéma užité ve slezském regestáři, jenž pod
redakcí Wacława Korty vycházel v letech
1975–1992 a obsáhl období 1343–1360.
Nejvýraznější odchylkou je přitom dvoj-
jazyčnost anotované edice: dokumenty
uložené v hornoslezských archivech byly
regestovány polsky, ty z institucí různého
typu z Českého Slezska pak v češtině, a to
bez ohledu na jazyk samotných písemnosti.
Záhlaví vedle pořadového čísla záznamu

obsahuje moderní i dobovou dataci a místo
vydání. V regestech je pak důsledně v zá-
vorkách uváděna podoba místních i osob-
ních jmen užitých v jednotlivých doku-
mentech. V kritickém aparátu jsou připo-
jeny informace o formátu písemnosti, psací
látce, případné pečeti (event. notářském
znamení), místu uložení a případném před-
chozím zpřístupnění. Součástí regestáře je
i podrobný společný místní a osobní rejst-
řík, jenž respektuje dvojjazyčnost edice. Při-
pojen je rovněž soupis zkratek a citovaných
starších edic a literatury.

Závěrem nezbyvá než členům česko-polské-
ho kolektivu podílejícím se na obou svaz-
cích popřát, aby stejně trpělivě a pečlivě
zpracovali i následující díly regestáře, jež by
měly zpřístupnit materiál druhé poloviny
15. století. Význam edice přitom nespo-
čívá jen v soustavné evidenci dokumentů
vztahujících se zejména k Hornímu Slezsku
a Českému Slezsku, ale řada dokumentů –
nejen listin, ale i listů – byla v anotovaném
svazku zpřístupněna vůbec poprvé.

Mlada Holá

Lenka VAŇKOVÁ

***Medizinische Texte aus böhmischen und
mährischen Archiven und Bibliotheken
(14.–16. Jahrhundert)***

Ostrava, Ostravská univerzita v Ostravě
2014, 272 s., ISBN 978-80-7464-193-0.

Monografie Lenky Vaňkové, na jejímž
vzniku se podíleli odborníci na středověké
a raně novověké rukopisy Václav Bok a Len-
ka Vodrážková či specialista na středověké
a raně novověké lékařské texty Gundhold
Keil, představuje výsledek tříleté badatel-
ské práce. Výzkumný projekt si vzal za úkol
provést soupis lékařských textů uložených





v archivech, knihovnách a muzeích v České republice a dát ho zájemcům k dispozici v podobě elektronického katalogu. Cílem monografie je představit zájemcům o starou lékařskou literaturu výběr ukázek nejčastěji se vyskytujících, a tedy i nejběžnějších druhů tehdejších lékařských textů, případně poukázat na podobnosti mezi exempláři téhož textového druhu či na zajímavosti, které jsou s textovým druhem spojeny, nebo komentovat starší edice těchto textů.

Celkem bylo zjištěno 73 rukopisů s lékařskou či farmaceutickou tematikou, které jsou v monografii rozděleny do tří skupin. První tvoří jazykově smíšené rukopisy různorodého obsahu, v nichž se nacházejí i německy psané lékařské texty hlavně ze 14. století. Do druhé skupiny byly zařazeny lékařské či lékařsko-přírodovědné rukopisy, které jsou psány zčásti německy, latinsky nebo česky. Třetí skupinu tvoří německy psané rukopisy lékařského či lékařsko-přírodovědného charakteru z 15. a 16. století. Po informaci o rukopisech v první kapitole věnuje autorka pozornost jazykové stránce textů. Vzhledem k tomu, že zkoumané texty nevznikly pouze na území českých zemí, vykazuje jejich jazyk rozmanité dialektální rysy. Bylo by tudíž pracné a nikoli smysluplné analyzovat každý rukopis zvlášť. Autorka se proto soustředila na fonografematický rozbor jednoho vybraného rukopisu, aby ukázala, jak velké množství dialektálních prvků může takový rukopis v sobě ukrývat. Pro lepší orientaci v textech představila čtenářům nejcharakterističtější rysy východohorskoněmecké a východostředoněmecké jazykové oblasti, na jejichž průsečíku se české země v minulosti nacházely. Čtenář tak získá představu o tom, jaké dialektální prvky mohou vykazovat rukopisy, v nichž písaři vkládali do

opisovaných textů někdy více, jindy méně své nářeční zvyklosti.

Vzhledem k tomu, že součástí monografie jsou také edice ukázkových textů, zabývala se autorka dále popisem edičních principů. Zvolila si metodu tzv. dynamické edice – texty byly v podstatě transliterovány s provedením minimálních úprav (sjednocení forem písmene *s* a *y*). Byla doplněna rovněž interpunkce, vlastní jména byla zapisována s počáteční majuskulou. Zkratky byly rozepsány, i když lze namátkou zjistit, že ne vždy byl tento proklamovaný záměr proveden důsledně (např. zkratka *dz* se na s. 114 vyskytuje celkem čtyřikrát nerozluštěna – třikrát ve spojení *dz wasser* a jednou *dz gehyrne*).

V následujících kapitolách (čtvrtá až devátá) jsou představeny vybrané druhy lékařských textů a zařazeny do skupin označených jako zaříkávadla, recepty, herbáře, lékařské učebnice a astromedicínské texty. Nejprve je u každé skupiny uvedena podrobná charakteristika textového druhu, při níž badatelka využila své poznatky i dosavadní vydanou odbornou literaturu k tématu, a následuje přehled míst, kde jsou rukopisy s těmito druhy textů uloženy – jedná se o instituce v Praze (nejbohatším zdrojem byla Národní knihovna s 25 rukopisy a knihovna metropolitní kapituly v Archivu Pražského hradu se 16 rukopisy, další institucí pak byla knihovna Národního muzea aj.); následovaly knihovny na Křivokláte, v Českém Krumlově, Děčíně, Nelahozevsi, Roudnici, Vyšším Brodě, Rajhradě, Brně, Olomouci a Kuníně. Závěrečná část každé kapitoly, případně podkapitoly, patří ukázkám textů, někdy je zařazena i faksimile. Důležitou pomůckou pro čtenáře je poznámkový aparát jednotlivých kapitol. V poznámkách pod čarou jsou často uváděny významy slov nachá-





zejících se v textech. Součástí publikace je i seznam zjištěných rukopisů (s. 235–245), použité odborné literatury a rejstřík. Monografie přináší cenný pohled na oblast, která byla dosud značně opomíjená. Její vydání umožní zájemcům o starší německy psanou lékařskou literaturu, ale i odborníkům v oboru historie medicíny či farmacie nahlédnout do řady textů, které dosud nebyly publikovány. Kniha se stane nepochybně rovněž důležitým zdrojem textů např. pro semináře historického vývoje němčiny na katedrách germanistiky filozofických fakult.

Jisté rozpaky však působí rejstřík v závěrečné části monografie. Všichni, kdo studují podobné monografie, zřejmě budou souhlasit se slovy připisovanými Thomasi Carlylemu: „Rejstřík bez knihy mi byl mnohokrát k užitku, kniha bez rejstříku nikdy.“ Recenzovaná monografie rejstřík sice obsahuje, avšak jeho zpracování je nedostatečné. Stránkové odkazy u některých hesel neodpovídají vždy realitě (namátkou u hesla *abrotanum* jsou uvedeny mimo jiné stránky 96, 97 a 99, na nichž se toto slovo nenachází; u hesla *acetosa* nesouhlasí stránky 103 a 137 apod.), především však není dodržena běžná zásada, že u hesel v rejstříku ke starým textům jsou vedle centrálního hesla uvedeny všechny tvary slova v textu se vyskytující (v rejstříku monografie je naopak spíše výjimkou, když je kromě jednoho tvaru uvedeno tvarů více; např. heslo *absinthum* má na uvedených stránkách 97 a 98 zastoupení pouze ve tvaru *absintheum*, avšak tato podoba se v rejstříku nevyskytuje; u hesla *acorus* chybí i tvary *acoris* a *acorys*, u hesla *theriaca* je sice uveden tvar *tiriaca*, ale chybí tvar *tyriaca*, který lze na avizovaném místě – na stránce 133 – najít). Konečně připomeňme, že nejsou podchyce-

ny všechny stránky, na nichž se dané výrazy vyskytují (např. u slova *coriandrum* není zaznamenán výskyt na s. 133, na níž se nachází tvar *coriander*, nebo u hesla *nitrum* chybí zachycení tvaru *niter* na s. 134). Za značný problém je třeba považovat fakt, že některá důležitá slova z textů v rejstříku zcela chybějí (např. *aschensmaltz*, *potonica*, *dufft stain*, *pley äsch* a řada dalších). Je škoda, že nedostatečně zpracovaný rejstřík snižuje kvalitu jinak dobře zpracované monografie.

Libuše Spáčilová

Raný novověk

Jana JANIŠOVÁ – Dalibor JANIŠ
Zemské zřízení Markrabství moravského z roku 1516 (Počátky kodifikace zemského práva na Moravě)

Olomouc, Iuridicum Olomoucense –
Právnická fakulta Univerzity Palackého
v Olomouci 2013, 196 s.,
ISBN 978-80-87382-34-9.

Monografie manželů Janišových přináší dílčí výsledky dlouhodobého studia zemského práva na raně novověké Moravě. Soustřeďuje se na rozbor badatelsky dosud opomíjeného zemského zřízení z počátku 16. století a přináší jeho kritickou edici, zahrnující jednak dobový tisk, jednak rukopisné předlohy. Zařazuje tuto problematiku do kontextu nejen českého státu, ale i širší střední Evropy a navazuje na publikaci *Vladislavské zřízení zemské a počátky ústavního zřízení v českých zemích (1500–1619)* z roku 2001; toto kolektivní dílo, na němž se D. Janiš významně podílel, se zřetelem k pramennému výzkumu i k novější literatuře zřetelně prohlubuje. Autoři rozebírají a hodnotí Tovačovskou knihu, landfrýd, sněmovní usnesení a soud-

